

Benim Anladığım Faşizm*

Hüseyin Cahit**

Mussolini'nin faşizme dair yazdıklarını, çok dikkatle okudum ve tercüme ettim. *Fikir Hareketleri*'nin okuyucuları, faşist felsefesini ve nazariyesini üç haftadır en salâhiyet sahibi bir zatın, *Duçe*'nin kendi ağzından dinlediler.

Faşizm hakkında bazı muharrirlerin mü-tâlaalarını evvelce risaleye dercettiğim zaman, bunların, bitarafane telâkki edilemeyeceğini söyleyenler oldu. Bu gibi bahislerde "bitarafılık" kelimesi kadar mânasız söz yoktur. Bitarafılık ancak bir mahkemede, bir hâkimden beklenir. Bir adamın, siyasiyatta bitaraf olması beyinsizlik ve fikirsizlik demektir. Siyasî hayata iştirâk etmiş, siyasî ilimler ve felsefe ile uğraşmış bir adamın elbette kanaati olur. İşte bu kanaat bir "taraf" teşkil eder. Faşizm aleyhinde söylenen sözleri "bitaraf" değil diye, alelîtlâk, reddetmek lâzım geliyorsa lehindeki sözleri de, alelîtlâk, tarafgirane bulup, merdut görmek iktiza eder. Şu halde, bu mütalaaların mantikî neticesi "faşizm" karşısında ellerimizi kavuşturup durmaya ve "Allahüâlem bissavap" diye boyun eğmeye varır.

Bu vaziyet karşısında hangimiz çıkıp da faşizm hakkında bir fikir dermeyân etmeye

salâhiyetdar olabiliriz? Hepimiz faşizme dair bildiklerimizi başkalarından öğrendik. Hattâ bazen yalnız gazete sütunlarında gördüklerimizle kaldık. Hangimiz kalkıp İtalya'ya gitti ve orada uzun müddet oturarak, kendi bildiği İtalyanca'yla uzun ve derin tetkiklere kalktı? Ben böyle birini tanımıyorum. Şu halde, bizim burada faşistlik iyidir diye birbirimizle boğuşmamız sahiden gülünç oluyor.

Yalnız, tarihin, siyasiyatın, içtimaiyatın bazı umumî ve esaslı prensipleri vardır. Bunları göz önünde tutarak, lehte veya aleyhte yazılan şeyleri sıkı bir tenkit ve tetkik eleğinden geçirerek, az çok takribî bir hakikate vasıl olabiliriz. Bizim için bundan daha ileriye gitmeye imkân yoktur. Muhakememize temel hizmeti görecektir unsurları biz başkalarından almak mecburiyetindeyiz. Bunlar, kâfi derecede olmazsa, yahut yanlış olursa, biz de bütün yanlış neticelere varabiliriz.

Bu hatadan mümkün olduğu kadar içtinap için, faşistlik aleyhinde de söylenen sözleri aynen okuyucularına bildirmek istedim. Böylece herkes bunları okuyarak, tenkit ederek, tartarak, faşistlik hakkındaki kanaatini kendi kendine vücuda getirme imkânını bulur.

Mussolini'nin sözleri, itiraf ederim ki, beni hayret içinde bıraktı ve biraz bunalıtı.

** Gazeteci, Siyasetçi. (1874-1957)

Bunlardan bir mâna çıkarmak için uzun uzun zihnimi zorladım. Bir sarhoş, yahut yarı deli bir adam karşısındayım hissini duydum. Bir sürü laf kalabalığı; bir sürü koca koca laflar. Fakat insan güneşli, açık, muntazam bir bahçede değil de rasgele eşya tıkıştırılmış, karanlık, dar bir depo içinde kalmış gibi, bu laf yığınları arasında etrafını göremiyor, bir şey anlayamıyor, şaşırıp kalıyor. Mussolini ağız kalabalığı ile cahil, idraki az, muhakemesi eksik bir kalabalığa yüksek hakikatler, derin felsefeler karşısında kaldıkları zannını vermek istemiş gibidir.

Faşizmin felsefesine dair Mussolini'nin sözlerinden ben vâzih bir fikir edinemedim. Okuyucularım bir şey anlamaya muvaffak olurlarsa kendilerini tebrik ederim. Eski zamanın kâhinleri karanlık, iki mânalı, mühem sözlerle keramet tasarlardı. *Duçe*'nin bulutlu, sisli, karmakarışık ve âdeta abuk sabuk lafları bu eski kâhin atmalarına benziyor.

Bende hasıl olan kanaate göre, Mussolini çok zor bir vaziyettedir. İtalya'nın dahili gidişinden, fırkalar arası nifaktan ve bunun doğurduğu zaafıtan istifade ederek Roma üzerine yürüyüş hareketini yaptı ve muvaffakiyete erişti. Roma üzerine yürüyüş, hiçbir fikir, meslek, felsefe namına yapılmış bir kıyam değildi, bir inkılâp hareketi olarak da düşünülmemiştir. Burasını *Duçe*, tercüme ettiğimiz yazılarda açıktan açığa itiraf ediyor. İşe başlarken zihninde hiçbir hususî meslek planı mevcut olmadığını söylüyor. O zamana kadar *Duçe* sosyalist idi ve hattâ anarşistliğe muhip idi. Ondan sonra kılıktan kılığa girdi. Nihayet öyle bir dakika hulûl etti ki, İtalya demek Mussolini demek oldu. Bütün nüfuz ve kudret *Duçe*'nin eline geçti. Zaman ilerledikçe Mussolini'nin bu nüfuz ve kudreti arttı. İtalya'da bütün millî hâkimiyet, hürriyet prensipleri çığnendi. Ortada yalnız bir kanun, hakikat kaldı: Mussolini. Karşısında herkes köle; her şey onun. *Duçe*'nin şahsî is-

tibdat ve keyfine ağız açanların ağızlarına, en hafifi, hintyağı fiçileri boşaltıldı. Ona uşaklığa tenezzül edemeyenler memleketi terkettiler. Memleket üzerinde müthiş bir ortaçağ zulmü ve keyfi icraatı hüküm sürer oldu. İşte, bugünkü hakikî İtalya, işte göz önündeki şeniyet.

Mussolini'yi çok zor vaziyette buluşum da bu hakikati müşâhededen ileri geliyor. Çünkü, her madalyonun bir ters tarafı olduğunu unutmamalıdır. Koca bir İtalya üzerinde mutlak hâkim olmak çok iyi. Fakat bugün, hürriyet ne kadar istihfaf edilirse edilsin, ortaçağların karanlık senelerinde olduğu gibi, açıktan açığa bir keyif ve istibdadın hükümlerinin olması manzarasına, beşeriyet uzun müddet tahammül edemez. Bu zulüm ve istibdat sahnelerinin üzerine göz aldatici bir perde germek, herhangi bir fikir ve felsefenin cürüm ortaklığını temin etmek, ortaya bir nazariye çıkarmak, işi manevî, fikrî ve ahlâkî cihetten müdafaaya kabil bir hale sokmak lâzımdır.

Hürriyetin, millî hâkimiyet prensibinin büyüklüğüne bakınız ki, Mussolini gibi milletlerin hürriyetlerine en müthiş sükastları işleyenler bile, bunu açıktan açığa yapamamaya riyakârlık nikâbı altına sığınmak zaruretini duyuyorlar. Fakat Mussolini'nin bütün yaptıkları meydanda dururken bunu nasıl felsefî bir şekil altında müdafaa imkânı tasavvur edilebilir?

İşte bu zorluk ve imkânsızlıktır ki, Mussolini'yi böyle içi boş, güm güm öter, fakat hiçbir şey ifade etmez kelimeler ve cümlelerle, kıvrım kıvrım, karmakarışık, sıkıcı, zihni şaşirtici ve karanlık bir üslupla gevezelik etmeye mecbur ediyor. Açık söyleyemez ki, söylesin. Yaptığı şey tevil kabul etmez ki, cihana karşı onu berrak bir muhakeme ile izah edebilsin. Fakat bunu yapamıyorum diye sükût da edemez. Ne yapıp yapıp faşizme,

vapur hareket ettikten sonra arkadan gelen istim gibi, bir hazır âriyet felsefe külâhı geçirmek lâzım. İşte Mussolini bunu yapmaya kalkıyor. Fakat yapılamayacak bir iş olduğu için, böyle mânasız oluyor.

Felsefe diye söylediği şeyler bir kelime oyunundan, basmakalıp hazır sözlerden, mânasız kelimecilikten öteye geçemiyor. Şunlara bakınız:

Faşizm “pozitif aleyhinde bir telâkkidir, fakat pozitiftir...”

Faşizm “demokrasiye muarızdır. Mama-fih, faşizm demokrasinin en saf şeklidir...”

Sonra, parlak laflar:

“Faşizm istiyor ki insan faal olsun ve bütün azim ve faaliyeti ile icraat sahasına girsin.”

“İnsan çalışma sayesinde tabiata galebe çalar.”

“Hayat durup dinlenmez bir harekettir, dâimî bir tekevvündür.”

Bu tekerlemeler arasında Mussolini yüksekte atıp tutmayı da bir türlü bırakmıyor. Şu iddiaya dikkat ediniz:

“Faşizm yalnız bir hükümet sistemi değil, her şeyden evvel, bir tefekkür sistemidir.”

Mussolini bunu şüphesiz gülmeden söylüyor. Fakat biz gülüyoruz. Çünkü karşımızdaki faşizm bir tefekkür sistemi değil tefekkürü mahveden, tefekküre imkân bırakmayan bir zulüm ve tazyik âletidir. Fikir,

ancak hürriyet mevcut olan yerde mevcut bulunur. Mussolini'nin kendi ağzından işittiğimize göre “Faşizm tek bir hürriyetin taraftarıdır. Bu da devlet hürriyetidir”. Devlet demek, Mussolini demektir. Şu halde, Mussolini'den başka kimsede düşünme hakkı yoktur. Başkalarına kalan hürriyet yalnız uşaklık hürriyetidir!

Mussolini bir taraftan komünistliğe, diğer taraftan millî hakimiyet esaslarına, liberalizme hücumlar ediyor. Biz bunları burada çok yersiz görüyoruz. Çünkü ondan beklediğimiz şey, bize faşizmin ne olduğunu anlatmasıdır. Başka rejimler ve meslekler kusurlu olabilir, kusursuz olabilir, bundan faşizme ne? Liberalizm veya sosyalizm, diyelim ki, Mussolini'nin iddia ettiği gibi, çok kusurlu ve fena olsunlar. Fakat, onların fena olması faşizmin iyi olmasını mı icap ettirir? Bir kere faşizmin ne olduğu anlaşılmalı, faşizmin tatbikatta ne neticeler verdiği görülmeli ki, ondan sonra faşizmin iyiliğinden bahsetmeye hak kazanılmış olsun. Dikkat edilecek şeydir ki, tenkide geçerken az çok söz söylemesini bilen Mussolini, faşizme dair izahat verirken hiçbir şey anlaşılmayacak kadar bulutlara dalıyor. Çünkü burada anlatılacak bir şey yoktur, örtülecek ve gözden kaçırılacak hakikatler vardır. Çünkü ortada faşizm diye bir şey yoktur. Mevcut olan hakikat, keyfî ve şahsî bir hâkimiyettir, yalnız Mussolini'nin hayatı ile kaim geçici bir istibdat vardır.

* *Fikir Hareketleri*, 31 Mayıs 1934, sayı: 32.